

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ

NUTARIMAS

DĖL UŽIMTUMO DIDINIMO 2014–2020 METŲ PROGRAMOS PATVIRTINIMO

2013 m. rugsėjo 25 d. Nr. 878

Vilnius

Įgyvendindama Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programos įgyvendinimo prioritetinių priemonių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. kovo 13 d. nutarimu Nr. 228 (Žin., 2013, Nr. [29-1406](#)), 74 punktą, Lietuvos Respublikos Vyriausybė n u t a r i a :

1. Patvirtinti Užimtumo didinimo 2014–2020 metų programą (toliau – Programa) (pridedama).
2. Pasiūlyti savivaldybėms dalyvauti įgyvendinant šiuo nutarimu patvirtintą Programą.

Ministras Pirmininkas

Algirdas Butkevičius

Finansų ministras, pavaduojantis
socialinės apsaugos ir darbo ministrą

Rimantas Šadžius

UŽIMTUMO DIDINIMO 2014–2020 METŲ PROGRAMA

I. IŽANGA

1. Užimtumo didinimo 2014–2020 metų programa (toliau – Programa) parengta siekiant kompleksiskai spręsti šiuo metu itin aktualias gyventojų užimtumo problemas, sutelkiant verslo, švietimo ir darbo rinkos sektorius, taip pat įtraukiant socialinius partnerius ir savivaldybes į užimtumo politikos formavimą.

2. Programa atitinka Valstybės pažangos strategijos „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“, patvirtintos Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gegužės 15 d. nutarimu Nr. XI-2015 (Žin., 2012, Nr. [61-3050](#)), ir 2014–2020 metų nacionalinės pažangos programos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. lapkričio 28 d. nutarimu Nr. 1482 (Žin., 2012, Nr. [144-7430](#)), 1 prioriteto „Visuomenės ugdymas, mokslas ir kultūra“ 1.1 tikslo „Skatinti mokytis visą gyvenimą“, 2 prioriteto „Veikli ir solidari visuomenė“ ir 3 prioriteto „Ekonomikos augimui palanki aplinka“ nuostatas.

3. Programos parengimą lėmė:

3.1. Poreikis mažinti ekonomikos nuosmukio sukeltą nedarbą. Staigus Lietuvos Respublikos (toliau – Lietuva) ūkio susitraukimas 2009 metais, kai bendrasis vidaus produktas sumažėjo 14,8 procento, neigiamai paveikė darbo vietas ir sukėlė paklausos ir pasiūlos disproporciją darbo rinkoje – bedarbių per krizės piką 2010 metais padaugėjo iki 312,1 tūkst. Dirbančių pagal darbo sutartį, užimtų savo įmonėje arba savarankiškai dirbančių gyventojų 2009–2011 metais sumažėjo 263,5 tūkst. ir 2012 metais siekė tik 84,1 procento 2008 metų lygio. Atsigaunant ekonomikai, privatus sektorius nesukuria pakankamai darbo vietų, reikalingų nedarbui sumažinti. 2013 m. rugsėjo 1 d. šalyje registruota 190,1 tūkst. bedarbių – jie sudarė 10,4 procento šalies darbingo amžiaus gyventojų.

3.2. Poreikis mažinti struktūrinį nedarbą. Darbo jėgos kvalifikacinė struktūra neatitinka darbo vietų kvalifikacinės struktūros ir kliudo plėtoti verslą bei kurti darbo vietas. Švietimo ir mokymo sistema nepakankamai greitai reaguoja į darbo rinkos poreikius, ugdydama tinkamus įgūdžius ir kompetencijas. Darbo rinkoje klostosi situacija, kai, esant aukštam nedarbo lygiui ir intensyviai emigracijai, laisvos darbo vietos neužimamos dėl kvalifikuotos darbo jėgos trūkumo arba dėl to, kad darbo ieškančių žmonių kompetencija neatitinka laisvoms darbo vietoms užimti keliamų reikalavimų.

3.3. Poreikis mažinti jaunimo nedarbą. Dėl nepakankamų profesinių įgūdžių ir darbo patirties stokos jaunimas (15–24 metų) yra pažeidžiamiausia grupė, susidurianti su integracijos į darbo rinką problemomis. Pastaruosius kelerius metus jaunimo nedarbas Lietuvoje buvo vienas didžiausių Europos Sąjungoje (toliau – ES) ir siekė 35,1 procento (2010 metais). 2013 m. liepos mėnesio Eurostato duomenimis, jaunimo nedarbas sumažėjo iki

23,1 procento, šis rodiklis vis dar yra aukštas (ES vidurkis – 23,4 procento). Padaugėjo nekvalifikuoto ir net pagrindinio išsilavinimo neturinčio jaunimo. Nedarbingas ir nesimokantis jaunimas stokoja paskatų mokytis, įgyti profesinę kvalifikaciją ar dirbti. Aukštas jaunimo nedarbo lygis gali padaryti neigiamą ilgalaikį poveikį – didėja rizika ir ateityje neturėti darbo, gauti mažesnes pajamas.

3.4. Poreikis mažinti ilgalaikį nedarbą. Dėl lėtai atsigaunančios ekonomikos ilgalaikio nedarbo lygis 2012 metais siekė 6,5 procento ir viršijo ES šalių vidurkį (4,6 procento). Tarp 2012 metais registruotų bedarbių beveik pusė jų darbo neturėjo daugiau kaip vienus metus, kas ketvirtas – daugiau kaip dvejus metus. Su sunkumais darbo rinkoje susiduria žemą išsilavinimą turintys asmenys, ypač kaimo gyvenamųjų vietovių gyventojai, kuriems sunku vietinėje darbo rinkoje rasti turimą kompetenciją atitinkantį darbą. Ypač sudėtinga į darbo rinką integruoti skurdo ir socialinės atskirties riziką patiriančius asmenis, nes jie paprastai ilgą laiką būna ekonomiškai neaktyvūs, praradę darbinį įgūdžių, kvalifikaciją ar socialinius gebėjimus arba jų neturintys. Dėl nuolat aukšto ilgalaikio nedarbo lygio bedarbiai praranda motyvą dirbti, tampa socialiai atskirtais nuolatiniais socialinės paramos gavėjais. Tai sudaro kliūtis darbo rinkoje panaudoti bedarbių ir nuo darbo rinkos nutolusių neaktyvių gyventojų potencialą.

3.5. Poreikis reguliuoti emigracijos procesų poveikį darbo rinkai. 2009–2012 metais iš Lietuvos emigravo 220,4 tūkst. gyventojų. Daugiau kaip pusė jų (55,5 procento) – 20–34 metų amžiaus. Dėl didelės emigracijos šalies gyventojų per šį laikotarpį sumažėjo 171,7 tūkst. Pagrindinės emigracijos priežastys – aukštas nedarbo lygis, netolygus darbo vietų pasiskirstymas šalyje bei mažas darbo užmokestis Lietuvoje. Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2012 metais beveik 82 procentai emigrantų prieš išvykdami nedirbo vienus metus ir ilgiau. Tokia emigracijos struktūra pavojinga Lietuvos darbo rinkai ir visai socialinės apsaugos sistemai, nes mažina darbingo amžiaus gyventojų skaičių ir darbo jėgą, didina vidutinį darbo rinkos dalyvių amžių, spartina visuomenės senėjimą ir riboja galimybes padengti socialinės apsaugos išlaidas. Europos migracijos tinklo duomenimis, 2012 metais, palyginti su 2011 metais, emigrantų sumažėjo 1,3 karto (12,8 tūkst.), o grįžtančių Lietuvos piliečių daugėjo (padidėjo 3,3 tūkst.). Siekiant subalansuoti darbo rinką, sustabdyti Lietuvos piliečių emigraciją ir susigrąžinti išvykusiuosius, svarbu vykdyti prevencinį darbą.

4. Programą sudaro 3 skyriai: „Įžanga“, „Programos tikslai ir uždaviniai“, „Programos įgyvendinimas“ ir priedas „Užimtumo didinimo 2014–2020 metų programos įgyvendinimo vertinimo kriterijų ir siekiamų jų reikšmių sąrašas“.

II. PROGRAMOS TIKSLAI IR UŽDAVINIAI

5. Programos strateginis tikslas – pasiekti kuo didesnę gyventojų užimtumą, kad kiekvienas gyventojas galėtų rasti turimą kvalifikaciją atitinkantį darbą ir užsitikrinti tinkamą pragyvenimo lygį.

6. Pirmasis Programos tikslas – skatinti darbo vietų kūrimą ir darbo paklausą.

Spartus ūkio augimas ir verslo plėtra yra Lietuvos gyventojų užimtumo didinimo pagrindas. Verslas sukuria naujas įmones ir darbo vietas, atveria naujas rinkas, skatina įgyti naujų įgūdžių ir gebėjimų. Atsižvelgiant į tai, kad 99,4 procento šalies įmonių dirba mažiau nei po 250 darbuotojų, smulkusis ir vidutinis verslas yra svarbiausias naujų darbo vietų šaltinis. Pastaraisiais metais Lietuvos gyventojų užimtumas labiausiai auga dėl to, kad daugėja užimtų privačiame sektoriuje ir savarankiškai dirbančių asmenų (savarankiškai dirbančių asmenų per 2012 metus padaugėjo 7 procentais (iki 124,6 tūkst. žmonių), privačiame sektoriuje samdomų darbuotojų per 2012 metus padaugėjo 14,9 tūkst.). Vis dėlto kol kas didelė dalis mažų ir vidutinių įmonių atsigauja ne itin sklandžiai ir nesugeba sugrįžti į prieš krizę buvusį lygį, todėl darbo vietų nesukuriama tiek, kad būtų galima sparčiai ir tvariai laisvus darbo išteklius įtraukti į darbo rinką. Spręsti gyventojų užimtumo didinimo problemas padės skatinimas kurti naujas įmones ir steigti darbo vietas, teikiant pagalbą verslo pradžiai ir didinant verslo paslaugų bei finansinių išteklių prieinamumą pradedantiems ir plėtojantiems verslą asmenims.

Darbo vietoms kurti ir užimtumui didinti Lietuvai reikia daugiau verslininkų. Norą būti verslininkais rodo Eurobarometro 2012 metų tyrimo rezultatai: net 58 procentai apklausoje dalyvavusių lietuvių rinktųsi savarankišką darbą (ES vidurkis – 37 procentai). Tačiau esami ir būsimi verslininkai susiduria su ne itin draugiška verslo aplinka: nesukurta nuosekli verslumo ugdymo sistema, kuri skatintų jaunos asmenis, baigusius mokslus ir studijas, pradėti verslą, sunku gauti kreditų ir patekti į rinką, sudėtingos administracinio reguliavimo procedūros, griežtas darbo santykių reglamentavimas. Dėl šių priežasčių įkuriama palyginti mažai įmonių.

Vidaus ir užsienio investicijos yra svarbus darbo vietų kūrimą ir gyventojų užimtumą lemiantis veiksnys. Šalies verslo materialinės investicijos 2012 metais, palyginti su 2011 metais, išaugo 3 procentais (nuo 14,0 mlrd. litų iki 14,4 mlrd. litų), tačiau, atsižvelgiant į 2012 metų infliaciją, jos vis dar yra 2011 metų lygio. Tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje 2012 m. gruodžio 31 d. sudarė 41,2 mlrd. litų – per 2012 metus padidėjo 3,1 mlrd. litų, tačiau bendras sukauptų tiesioginių užsienio investicijų lygis yra vienas mažiausių ES. Daugiausia investicijų sutelkta didžiuosiuose šalies miestuose. Šaliai disponuojant ribotais finansiniais ištekliais, tiesioginės užsienio investicijos turi maksimaliai prisidėti prie darbo vietų kūrimo ir užimtumo didinimo regionuose.

Šalies ūkyje trūksta darbo vietų aukštos kvalifikacijos specialistams. Lietuvoje vyrauja apdirbamoji pramonė, tačiau ūkio struktūra kinta, darydama įtaką darbo jėgos pasiskirstymui pagal atskiras ekonominės veiklos rūšis, t. y. iš gamybos ir žemės ūkio veiklos darbo jėga persiorientuoja į našesnę – paslaugų sektorių. Skatinant naujų darbo vietų atsiradimą, svarbus ne kiekybinis, o kokybinis darbo vietos sukūrimo aspektas, todėl svarbu šalies ūkyje sukurti kuo daugiau kokybiškesnių naujų darbo vietų, sukuriančių didesnę pridėtinę vertę, reikalaujančių aukštesnės kvalifikacijos specialistų, kurie turi didesnę tikimybę ilgiau išlikti darbo rinkoje. Kokybiškų darbo vietų skaičiaus didėjimas leistų ne tik sukurti didesnę pridėtinę vertę šalies ūkyje, padidinti darbo našumą, bet ir prisidėtų prie gyventojų užimtumo

didinimo, užtikrintų dirbantiesiems didesnes pajamas ir geresnę gyvenimo kokybę. Be to, sukūrus naujų darbo vietų aukštos kvalifikacijos specialistams, būtų galima tikėtis teigiamo poveikio kvalifikuotos darbo jėgos emigraciniams procesams. Šią problemą numatoma spręsti įgyvendinant pramonės, eksporto ir inovacijų, turizmo plėtros ir investicijų skatinimo priemones, kurios skatintų šių darbo vietų kūrimą.

Šalies regionuose, ypač kaimo vietovėse, sukuriama neužtenkamai darbo vietų. Ekonomiškai neišvystytuose regionuose didelė dalis kaimo gyventojų dirba tradiciniuose šalies ūkio sektoriuose: žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės. Vangi netradicinių (alternatyvių) ekonominės veiklos sričių plėtra kaimo gyvenamosiose vietovėse neskatina kurti naujų darbo vietų. Dėl regioninių verslo plėtros ir darbo vietų kūrimo skirtumų darbingo amžiaus gyventojų nedarbo lygis kaimo gyvenamosiose vietovėse yra 1,8 karto aukštesnis nei mieste.

7. Uždaviniai pirmajam Programos tikslui pasiekti:

7.1. užtikrinti palankią verslo aplinką. Sprendžiant šį uždavinį, numatoma sudaryti palankesnes verslo pradžios sąlygas, užtikrinti stabilią mokestinę aplinką, mažinti bendrą reguliavimo našta ir didinti darbo santykių lankstumą;

7.2. skatinti investicijas ir darbo vietų, kurios sukuria didesnę pridėtinę vertę ir kurioms reikia aukštesnės kvalifikacijos specialistų, kūrimą. Sprendžiant šį uždavinį, numatoma toliau tęsti investicijų pritraukimo iniciatyvas, akcentuojant atskirų regionų privalumus, plėtoti privačioms investicijoms reikalingą infrastruktūrą, skatinti klasterių plėtrą regionuose;

7.3. ugdyti gyventojų verslumą ir remti verslo kūrimo iniciatyvas. Sprendžiant šį uždavinį, numatoma skatinti naujų įmonių kūrimą ir savarankišką veiklą, teikti konsultacinę pagalbą verslo pradžiai, didinti verslo paslaugų bei finansinių išteklių prieinamumą pradedantiems ir plėtojantiems verslą asmenims, įtraukti gyventojų verslumo ugdymą į šalies švietimo sistemą;

7.4. skatinti darbo vietų kūrimą regionuose, ypač teritorijose, kuriose aukštas nedarbo lygis. Sprendžiant šį uždavinį, numatoma sudaryti galimybes vietos lygmeniu plėtoti savivaldybių ir socialinių partnerių partnerystę, siekiant kurti darbo vietas, toliau remti jaunuosius ūkininkus ir ne žemės ūkio paskirties verslą kaimo vietovėse, teikti paramą darbdaviams teritorijose, kuriose aukštas nedarbo lygis.

8. Antrasis Programos tikslas – didinti darbo jėgos kvalifikacijos atitiktį darbo rinkos reikmėms.

Kvalifikuota darbo jėga, gebanti prisitaikyti prie rinkos pokyčių, yra viena iš svarbiausių užimtumo didinimo sąlygų. Švietimo sistemai tenka svarbiausias vaidmuo kuriant aktyviai darbo rinkoje dalyvaujančią visuomenę, kurios visi nariai nuolat aktyviai įgyja, atnaujina ir plečia savo kompetencijas, taip pat produktyviai jas taiko šalies ūkyje.

Kvalifikuotai darbo jėgai parengti reikia modernizuoti profesinį mokymą, tobulinti studijų turinį ir procesą. Turi būti siekiama, kad studijų ir mokymo programų pasiūla jaunimui ir suaugusiesiems atitiktų darbdavių ir regionų ūkio poreikius. Užtikrinant praktinio mokymo

kokybę, svarbu sudaryti besimokantiejiems kuo daugiau galimybių įgyti konkrečių praktinių įgūdžių realiose darbo vietose (taip pat ir pameistrystės profesinio mokymo organizavimo forma). Tam būtina, kad darbdaviai aktyviai dalyvautų rengiant bei įgyvendinant mokymo ir studijų programas.

Siekiant didinti švietimo sistemos veiksmingumą, būtina remtis žmogiškųjų išteklių ir darbo rinkos stebėsenos ir prognozavimo sistemų duomenimis. Kompetencijų pasiūlos ir paklausos darbo rinkoje prognozavimo sistema vis dar yra fragmentiška, todėl nei gyventojai, nei už švietimo organizavimą atsakingos institucijos neturi užtektinai informacijos apie kompetencijų poreikį darbo rinkoje. Darbo rinkos ir žmogiškųjų išteklių stebėjimas ir prognozavimas sudarytų galimybes įvertinti darbo rinkos ir žmogiškųjų išteklių raidos tendencijas, padėtų gauti objektyvią informaciją apie struktūrinius ūkio pokyčius, kiekybinius ir kokybinius darbo vietų atskiruose ūkio sektoriuose pokyčius, prognozuojamus darbo jėgos kompetencijų poreikius įvairiuose ūkio sektoriuose.

Būtina tobulinti profesinio orientavimo (karjeros) paslaugų sistemą, spręsti jos finansavimo klausimus, kad šios paslaugos būtų kokybiškos ir prieinamos besimokantiems, nedirbantiems ir nesimokantiems, taip pat dirbantiems asmenims. Profesinio orientavimo (karjeros) paslaugos (ugdymas karjerai, profesinis veiklinimas, informavimas ir konsultavimas), teikiamos asmenims bet kuriuo gyvenimo etapu, yra labai svarbus veiksnys, padedantis gerinti švietimo ir darbo rinkos veiksmingumą: mažinti ankstyvą pasitraukimą iš švietimo sistemos, pasirinkti profesiją, įgyti reikiamų įgūdžių ir kt. Šios paslaugos padeda asmenims sąmoningai rinktis jiems tinkamas švietimo ir užimtumo galimybes, sudaro sąlygas įgyti karjeros kompetencijų, aktyviai kurti savo karjerą (t. y. visą gyvenimą trunkančią asmeniui ir visuomenei reikšmingų asmens mokymosi, saviraiškos ir darbo patirčių seką).

Siekiant užtikrinti darnų vystymąsi, būtina plėtoti neformaliojo ugdymo formų įvairovę ir prieinamumą regionuose. Reikia pripažinti, kad vis dar per mažai išplėtotą neformaliojo švietimo, darbo ir savišvietos būdu įgytų kompetencijų pripažinimo sistema. Būtina toliau plėtoti neformaliojo švietimo sistemą ir taip skatinti mokytis, ypač jaunimą, pagal neformaliojo suaugusiųjų švietimo programas. Taip pat labai svarbu skatinti lanksčių mokymosi formų ir metodų plėtrą, o tai prisidėtų prie besimokančiųjų motyvacijos stiprinimo.

Aktyvus suaugusiųjų mokymas yra ypač svarbi nuolatinio asmeninio tobulėjimo ir gebėjimo prisitaikyti prie kintančios darbo rinkos sąlyga, tačiau formaliojo švietimo sistema nepakankamai prisitaikiusi prie augančio poreikio teikti mokymosi visą gyvenimą paslaugas. Žemesnės kvalifikacijos asmenys mokymosi visą gyvenimą procese dalyvauja kelis kartus rečiau nei turintieji aukštesnę kvalifikaciją. Jų kvalifikacijos tobulinimas ir perkvalifikavimas – silpniausia neformaliojo suaugusiųjų švietimo sistemos dalis. Reikėtų labiau skatinti aukštąsias mokyklas dalyvauti teikiant mokymosi visą gyvenimą paslaugas, siekiant parengti aukštos kvalifikacijos specialistus.

9. Uždaviniai antrajam Programos tikslui pasiekti:

9.1. gerinti profesinio orientavimo (karjeros) paslaugų prieinamumą ir kokybę. Sprendžiant šį uždavinį, numatoma tobulinti profesinio orientavimo (karjeros) paslaugų

sistemą – remti įvairių formų profesinio orientavimo (karjeros) paslaugų teikimą realioje ir virtualioje aplinkoje, spręsti jos finansavimo klausimus, kad šios paslaugos būtų kokybiškos ir prieinamos tiek besimokantiems, tiek nedirbantiems ir nesimokantiems asmenims;

9.2. užtikrinti kokybiškų įgūdžių įgijimą švietimo ir mokymo sistemoje. Sprendžiant šį uždavinį, numatoma modernizuoti profesinį mokymą, tobulinti studijų turinį ir procesą, gerinti praktinio mokymo kokybę, sudaryti sąlygas įgyti daugiau praktinių įgūdžių realiose darbo vietose, optimizuoti profesinio mokymo įstaigų tinklą ir programų pasiūlą atsižvelgiant į regionų ūkio poreikius ir perspektyvas, taip pat planuoti priėmimą į profesines ir aukštąsias mokyklas remiantis specialistų pasiūlos ir paklausos darbo rinkoje prognozių duomenimis;

9.3. plėtoti kompetencijų vertinimo ir pripažinimo sistemą. Sprendžiant šį uždavinį, numatoma pertvarkyti ir plėtoti kvalifikacijų ir kompetencijų pripažinimo sistemą, kuri užtikrintų formalioju, neformalioju ir savišvietos būdu įgytų kompetencijų vertinimą ir pripažinimą tam, kad asmenys galėtų greičiau įgyti pageidaujamą išsilavinimą (mokydamiesi pagal atskirus programų modulius) arba gautų įgytos kvalifikacijos patvirtinimą ir greičiau integruotųsi į darbo rinką;

9.4. plėtoti mokymosi visą gyvenimą sistemą, kaip išsilaikymo darbo rinkoje garantą. Sprendžiant šį uždavinį, numatoma sukurti ir įgyvendinti, bendradarbiaujant su darbdaviais ir kitais socialiniais partneriais, absolventų integravimosi į darbo rinką (stažuotojo ir kt.) schemas tam, kad įmonėse ar organizacijose jie įgytų konkrečių darbdavių pageidaujamų praktinių įgūdžių, taip pat remti institucijų partnerystę grindžiamo mokymosi visą gyvenimą paslaugų kūrimo iniciatyvas, diegti naujus neformaliojo suaugusiųjų švietimo finansavimo modelius.

10. Trečiasis Programos tikslas – laisvus darbo išteklius integruoti į darbo rinką ir joje išlaikyti.

Šio tikslo siekiama, nes, įvertinus tai, kad visuomenė senėja, trūksta kvalifikuotų darbuotojų, emigracija mažina šalies darbo jėgos potencialą, būtina sutelkti visus darbingo amžiaus Lietuvos gyventojus, skatinti juos aktyviai dalyvauti ekonominėje veikloje, integruotis į darbo rinką ir kuo ilgiau joje išlikti.

Lietuvoje jaunimui įsidarbinti sunku – šalyje vis dar didelis jaunimo nedarbas. 2013 m. rugsėjo 1 d. įregistruota 24 tūkst. jaunų bedarbių iki 25 metų. Esminės jaunimo nedarbo priežastys kiekvienu atveju skirtingos – išsilavinimo, profesinio pasirengimo ar darbo patirties trūkumas, įgytų profesinių žinių neatitiktis darbo rinkos poreikiams, atkaklumo ar darbo paieškos įgūdžių stoka, nepakankama pagalba žengiant pirmuosius žingsnius darbo rinkoje. Todėl, siekiant mažinti jaunimo nedarbą, dėmesį reikėtų kreipti ne į padarinių, o į priežasčių šalinimą, ir pagalba darbo neturinčiam jaunuoliui turėtų būti teikiama atsižvelgiant į jo individualius poreikius. Jaunimą reikia skatinti baigti mokyklą ir įgyti kvalifikaciją. Įgūdžių ugdymas turėtų būti neatsiejamas nuo praktinių darbo įgūdžių tobulinimo. Mokymas darbo vietoje, praktika ir stažuotės įmonėse yra itin svarbūs, nes suteikia jaunuoliams galimybę įgyti ne tik reikiamų įgūdžių, bet ir darbo patirties. Labai svarbu skatinti jaunuolių savarankišką darbą ir plėtoti veiksmingą jaunimo verslo kūrimo iniciatyvų rėmimą. Būtina

remti jaunimą perėjimo iš švietimo sistemos į darbo rinką procese – užtikrinti, kad visi jaunuoliai iki 25 metų per 4 mėnesius nuo darbo netekimo arba formaliojo mokymo baigimo gautų tinkamą darbo pasiūlymą arba tęstų mokslus, įskaitant ir mokymą, organizuojamą pameistrystės forma, turėtų galimybę atlikti praktiką arba stažuotis.

Vyresnio amžiaus asmenims trūksta kvalifikacijos ir motyvacijos likti darbo rinkoje. Šių asmenų padėtis darbo rinkoje nestabili, jų išsilavinimas ar bendrieji gebėjimai dažnai nepakankamai atitinka darbo rinkos poreikius, jiems trūksta pasitikėjimo ir motyvacijos tobulinti savo žinias ir gebėjimus, siekiant kuo ilgiau išlaikyti profesinę kvalifikaciją. Būtina skatinti mokymosi visą gyvenimą iniciatyvą, darbdavių pakantumą vyresnio amžiaus darbuotojams. Be to, reikėtų nepamiršti, kad vyresnių asmenų įgyta darbo patirtis galėtų ir turėtų būti perduodama jaunimui.

Darbo rinkoje neišnaudojamas ilgalaikių bedarbių potencialas. Pastaraisiais metais auga nekvalifikuotų ar kvalifikaciją praradusių bedarbių dalis, daugėja ilgalaikių bedarbių, nepasirengusių konkuruoti darbo rinkoje, ypač kaimo gyvenamosiose vietovėse. Kvalifikacijos ir motyvacijos dirbti stoka yra pagrindinė kliūtis integruotis į darbo rinką. Bendra aktyvios darbo rinkos priemonių aprėptis ir atskiroms priemonėms skiriamas finansavimas yra per menki, priemonės nepakankamai pritaikytos žemos kvalifikacijos darbuotojams ir ilgalaikiams bedarbiams, todėl būtina skirti išteklių aktyvios darbo rinkos politikos priemonėms ir kartu didinti jų aprėptį ir veiksmingumą.

Darbo sąlygos ir švietimo sistema nepritaikyta neįgaliesiems. Šiuo metu Lietuvoje yra apie 170 tūkst. dirbingo amžiaus neįgaliųjų, iš jų dirba tik 28 procentai. Neįgalieji gali dirbti pagal negalios pobūdį pritaikytoje darbo vietoje, tačiau neįgaliųjų poreikiams nevisiškai pritaikyta viešoji ir darbo aplinka riboja šių asmenų dalyvavimą darbo rinkoje, o švietimo sistema – galimybes įgyti profesinę kvalifikaciją. Būtina skatinti visuomenės ir darbdavių pakantumą neįgaliesiems darbuotojams. Puikus pavyzdys – socialinės integracijos projektas „Darbo link“, tapęs Europos Komisijos organizuotų apdovanojimų „RegioStars 2013“ laureatu.

Per menką laisvą darbo išteklių integraciją į darbo rinką lemia ir išaugusi emigracija. Galimybės įsidarbinti geromis sąlygomis ir uždirbti gyventi oriai pakankamą darbo užmokestį turėtų prisidėti prie migracijos prevencijos. Taip pat būtina skatinti aktyvią Lietuvos reemigracijos politiką, sietiną su palankių sąlygų grįžtantiems emigrantams sudarymu, pagalbos jiems integruojantis į darbo rinką teikimu.

11. Uždaviniai trečiajam Programos tikslui pasiekti:

11.1. užtikrinti greitą ir tvarų jaunimo perėjimą iš švietimo sistemos į darbo rinką. Sprendžiant šį uždavinį, numatoma teikti pagalbą jaunuoliams iki 25 metų, kurie per 4 mėnesius nuo darbo netekimo arba formaliojo mokymo baigimo gautų tinkamą darbo pasiūlymą arba tęstų mokslus, įskaitant mokymą, organizuojamą pameistrystės forma, ir turėtų galimybę atlikti praktiką arba stažuotis konkrečioje įmonėje, ir toliau teikti paramą darbdaviams, kuriantiems naujas darbo vietas ir į pirmąją darbo vietą įdarbinantiems jaunimą, tobulinti jaunimo profesijos įgūdžius, įgyjamus realioje darbo vietoje, mokantis pameistrystės

forma, atliekant praktiką ar stažuotę įmonėje, skatinti jaunuolių savarankišką darbą ir remti jaunimo verslo kūrimo iniciatyvas;

11.2. skatinti vyresnio amžiaus darbuotojus ilgiau likti darbo rinkoje. Sprendžiant šį uždavinį, numatoma sudaryti palankias sąlygas dirbti sulaukus pensinio amžiaus, skatinti vyresnio amžiaus darbuotojų mokymąsi taikant lanksčias suaugusiųjų mokymo formas, suteikti vyresnio amžiaus bedarbiams įgūdžių atnaujinimo ir perkvalifikavimo galimybę, taikyti tikslines paskatas įdarbinti vyresnio amžiaus darbuotojus, remti vyresnių asmenų įgytos darbo patirties perdavimą jaunimui panaudojant įvairias patirties perdavimo formas;

11.3. sudaryti galimybes bedarbiams, ypač ilgalaikiams ir žemos kvalifikacijos, grįžti į darbo rinką. Sprendžiant šį uždavinį, numatoma didinti darbo rinkos paslaugų prieinamumą atsižvelgiant į individualius poreikius, tobulinti bedarbių įvertinimo ir profiliavimo sistemą, vykdyti ilgalaikių bedarbių aktyvinimo priemones, motyvuojančias dirbti, didinti aktyvios darbo rinkos politikos priemonių finansavimą, jų aprėptį ir veiksmingumą, taikyti lanksčius ilgalaikių ir žemos kvalifikacijos bedarbių perkvalifikavimo modelius, kad bedarbiai per trumpą laiką būtų apmokyti tam tikros specialybės, skatinti bedarbius pradėti savarankiškai dirbti, ypač kaimo gyvenamosiose vietovėse;

11.4. didinti neįgaliųjų dalyvavimą darbo rinkoje. Sprendžiant šį uždavinį, numatoma didinti neįgaliųjų socialinės ir profesinės rehabilitacijos sistemų aprėptį ir veiksmingumą, suformuoti neįgaliųjų įdarbinimo tarpininkavimo ir palaikymo darbo vietoje įsidarbinus sistemą, plėtoti lanksčias ir inovacines užimtumo formas ir švietimo sistemos galimybes, atsižvelgiant į turimą negalią, pritaikyti darbo aplinką neįgaliųjų reikmėms, tobulinti socialinių įmonių veiklos teisinę bazę ir neįgaliųjų įdarbinimo rėmimo sistemą;

11.5. sudaryti galimybes grįžtantiems emigrantams integruotis į darbo rinką. Sprendžiant šį uždavinį, numatoma teikti informaciją ir konsultacijas apie įsidarbinimo, profesinio mokymo, verslo steigimo bei plėtros sąlygas ir galimybes Lietuvoje, suformuoti institucinę sistemą, skirtą glaudiems ryšiams su užsienyje gyvenančiais Lietuvos ekonominiais migrantais palaikyti ir bendradarbiauti su veikiančiomis lietuvių bendruomenėmis, užtikrinti užsienyje gyvenančių Lietuvos piliečių vaikams galimybes integruotis į Lietuvos bendrojo lavinimo sistemą ir sudaryti palankias sąlygas stoti į Lietuvos aukštąsias mokyklas, teikti pagalbą reemigrantams integruojantis į darbo rinką, sudaryti galimybes įsidarbinti geromis sąlygomis ir uždirbti gyventi oriai pakankamą darbo užmokestį.

III. PROGRAMOS ĮGYVENDINIMAS

12. Programos įgyvendinimą koordinuoja Socialinės apsaugos ir darbo ministerija.

13. Įgyvendinant Programą dalyvauja Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija, Ūkio ministerija, Žemės ūkio ministerija ir Vidaus reikalų ministerija, šioms ministerijoms pavaldžios ir kitos su užimtumo iniciatyvomis susijusios institucijos, taip pat kitos ministerijos, įstaigos, įmonės ir organizacijos. Įgyvendinant Programą taip pat siūloma dalyvauti savivaldybėms ir socialiniams partneriams.

14. Programos tikslams ir uždaviniams įgyvendinti ir planuojamiems rezultatams pasiekti parengiamas tarpinstitucinis veiklos planas. Jį tvirtina Lietuvos Respublikos Vyriausybė.

15. Programos įgyvendinimas finansuojamas iš atitinkamų metų Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme atitinkamoms institucijoms, atsakingoms už Programos veiksmų įgyvendinimą, patvirtintų bendrųjų asignavimų, Užimtumo fondo, Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai, ES struktūrinių fondų ir kitų teisėtai gautų lėšų. Preliminarus lėšų poreikis Programai įgyvendinti – 1 100 mln. litų.

16. Programos įgyvendinimo stebėseną vykdo ir pasiektos pažangos vertinimą atlieka Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Įgyvendinant Programą dalyvaujančios institucijos teikia Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai informaciją apie priemonių įgyvendinimą ir rezultatų pasiekimą.

17. Informaciją apie tarpinstitucinio veiklos plano priemonių vykdymą ir rodiklių pokyčius Socialinės apsaugos ir darbo ministerija teikia Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijai 2 kartus per metus (už pusmetį ir metus). Informaciją apie programos įgyvendinimą (analitinę informaciją apie pasiektus rezultatus, sukurtą naudą visuomenei, kylančias problemas ir kitus svarbius teigiamus ir neigiamus aspektus) Socialinės apsaugos ir darbo ministerija teikia metinėje veiklos ataskaitoje.

18. 2017 metais atliekamas Programos įgyvendinimo pažangos tarpinis vertinimas. Atsižvelgiant į vertinimo išvadas, gali būti peržiūrimi Programos tikslai ir uždaviniai, taip pat jų vertinimo kriterijai, rengiamas Programos pakeitimo projektas. Šis projektas turi būti viešai svarstomas ir derinamas.

19. Metiniai Programos įgyvendinimo rezultatai skelbiami viešai.

Užimtumo didinimo 2014–2020 metų programos
priedas

**UŽIMTUMO DIDINIMO 2014–2020 METŲ PROGRAMOS ĮGYVENDINIMO VERTINIMO KRITERIJŲ IR SIEKIAMŲ JŲ REIKŠMIŲ
SĄRAŠAS**

Eil. Nr.	Strateginis tikslas	Tikslas	Uždavinys	Vertinimo kriterijus	Rodikliai			Vertinimo kriterijaus pasiekimo stebėseną vykdanči institucija
					pradinė rodiklio reikšmė 2012 metų	2016 metų	2020 metų	
1.	Pasiekti kuo didesnį gyventojų užimtumą, kad kiekvienas gyventojas galėtų rasti turimą kvalifikaciją atitinkantį darbą ir užsitikrinti tinkamą pragyvenimo lygį			20–64 metų gyventojų užimtumo lygis (procentais) (Lietuvos išsipareigojimas pagal strategiją „Europa 2020“)	68,7	70,7	72,8	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija
2.		1. Skatinti darbo vietų kūrimą ir darbo paklausą		užimtų asmenų (15–64 metų) skaičiaus padidėjimas, palyginti su 2012 metais (1 247 tūkst.) (procentais)	–	13,4	28,3	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija

12
(1 priedas)

Eil. Nr.	Strateginis tikslas	Tikslas	Uždavinys	Vertinimo kriterijus	Rodikliai			Vertinimo kriterijaus pasiekimo stebėseną vykdanči institucija
					pradinė rodiklio reikšmė 2012 metų	2016 metų	2020 metų	
3.			1.1. Užtikrinti palankią verslo aplinką	verslo aplinkos indeksas; Pasaulio banko tyrimas, vieta	27	22	15	Ūkio ministerija
4.			1.2. Skatinti investicijas ir darbo vietų, kurios sukuria didesnę pridėtinę vertę ir kurioms reikia aukštesnės kvalifikacijos specialistų, kūrimą	tiesioginės užsienio investicijos, tenkančios vienam gyventojui, tūkst. litų	13,85	17,16	20,86	Ūkio ministerija
				darbo našumo indeksas (vienam užimtam asmeniui, procentais)	132,1	145,6	162,0	
5.			1.3. Ugdyti gyventojų verslumą ir remti verslo kūrimo iniciatyvas	veikiančių mažų ir vidutinių įmonių skaičius ir fizinių asmenų, vykdančių individualią veiklą pagal verslo liudijimą ir verslo pažymą, skaičius vienam tūkst. gyventojų	63,9	70	75	Ūkio ministerija
6.			1.4. Skatinti darbo vietų kūrimą regionuose, ypač teritorijose, kuriose aukštas nedarbo lygis	kaimo gyvenamųjų vietovių gyventojų (15–64 metų) užimtumo lygis (procentais)	53,5	56,5	60,3	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija

13
(1 priedas)

Eil. Nr.	Strateginis tikslas	Tikslas	Uždavinys	Vertinimo kriterijus	Rodikliai			Vertinimo kriterijaus pasiekimo stebėseną vykdanți institucija
					pradinė rodiklio reikšmė 2012 metų	2016 metų	2020 metų	
7.		2. Didinti darbo jėgos kvalifikacijos atitiktį darbo rinkos reikmėms		aukštųjų mokyklų absolventų, registruotų teritorinėse darbo biržose (po metų nuo baigimo), dalis (procentais)	6,2	5,5	5	Švietimo ir mokslo ministerija
				profesinio mokymo įstaigų absolventų, registruotų teritorinėse darbo biržose (po metų nuo baigimo), dalis (procentais)	21,4	20	18	
8.			2.1. Gerinti profesinio orientavimo (karjeros) paslaugų prieinamumą ir kokybę	18–24 metų jaunimo, neturinčio vidurinio išsilavinimo ir nebelankančio mokyklos, dalis (Eurostatas) (procentais)	6,5	ne daugiau kaip 8,9	ne daugiau kaip 8,9	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija
				profesinės kvalifikacijos neturinčių jaunų bedarbių dalis, palyginti su registruotų jaunų bedarbių skaičiumi (procentais)	52,1	42	30	

14
(1 priedas)

Eil. Nr.	Strateginis tikslas	Tikslas	Uždavinys	Vertinimo kriterijus	Rodikliai			Vertinimo kriterijaus pasiekimo stebėseną vykdanči institucija
					pradinė rodiklio reikšmė 2012 metų	2016 metų	2020 metų	
9.			2.2. Užtikrinti kokybiškų įgūdžių įgijimą švietimo ir mokymo sistemoje	studijų programų, akredituotų 6 metams, dalis, palyginti su visomis akredituotomis programomis (procentais)	47	60	80	Švietimo ir mokslo ministerija
				modulinių profesinio mokymo programų dalis, palyginti su visomis formaliojo profesinio mokymo programomis (procentais)	10	20	30	
10.			2.3. Plėtoti kompetencijų vertinimo ir pripažinimo sistemą	aukštųjų mokyklų, kuriose įdiegtas neformaliojo būdu įgytų kompetencijų formalizavimo sistemos modelis, dalis (procentais)	12	90	100	Švietimo ir mokslo ministerija
				valstybinių profesinio mokymo įstaigų, kuriose buvo vertintos neformaliojo darbo ir savišvietos būdu įgytos kompetencijos, dalis (procentais)	5,2	7	10	
11.			2.4. Plėtoti mokymosi visą gyvenimą sistemą, kaip išsilankymo darbo rinkoje garantą	25–64 metų gyventojų mokymosi visą gyvenimą lygis (procentais) (Eurostatas)	5,2	7,6	10	Švietimo ir mokslo ministerija

15
(1 priedas)

Eil. Nr.	Strateginis tikslas	Tikslas	Uždavinys	Vertinimo kriterijus	Rodikliai			Vertinimo kriterijaus pasiekimo stebėseną vykdanți institucija
					pradinė rodiklio reikšmė 2012 metų	2016 metų	2020 metų	
12.		3. Laisvus darbo išteklius integruoti į darbo rinką ir joje išlaikyti		15–64 metų gyventojų darbo jėgos aktyvumo lygis (procentais)	71,9	73,7	75,4	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija
13.			3.1. Užtikrinti greitą ir tvarų jaunimo perėjimą iš švietimo sistemos į darbo rinką	jaunimo (15–24 metų) užimtumo lygis (procentais)	21,6	26,6	32,6	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija
				nedirbančio, nesimokančio ir nedalyvaujančio praktikoje jaunimo (neaktyvių asmenų) (15–24 metų) dalis (procentais)	11,1	8,9	6,6	
14.			3.2. Skatinti vyresnio amžiaus darbuotojus ilgiau likti darbo rinkoje	vyresnio amžiaus (55–64 metų) gyventojų užimtumo lygis (procentais)	50,5	51,5	53,5	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija
				pasitraukimo iš darbo rinkos vidutinis amžius	62,3	63	64	
15.			3.3. Sudaryti galimybes bedarbiams, ypač ilgalaikiams ir žemos kvalifikacijos, grįžti į darbo rinką	ilgalaikio nedarbo lygis (procentais)	6,5	5,2	3,5	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija
				dalyvaujančių aktyvios darbo rinkos politikos priemonėse bedarbių dalis, palyginti su visų bedarbių skaičiumi metų pradžioje (procentais)	28,8	35	50	

16
(1 priedas)

Eil. Nr.	Strateginis tikslas	Tikslas	Uždavinys	Vertinimo kriterijus	Rodikliai			Vertinimo kriterijaus pasiekimo stebėseną vykdanči institucija
					pradinė rodiklio reikšmė 2012 metų	2016 metų	2020 metų	
16.			3.4. Didinti neįgaliųjų dalyvavimą darbo rinkoje	dirbančių darbingo amžiaus neįgaliųjų dalis, palyginti su bendru darbingo amžiaus neįgaliųjų skaičiumi (procentais)	28	32	38	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija
17.			3.5. Sudaryti galimybes grįžtantiems emigrantams integruotis į darbo rinką	grįžtančių emigrantų skaičiaus padidėjimas, palyginti su 2012 metais (17 357) (procentais)	–	22	25	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija